

6. Марченко М. Н. Проблемы общей теории государства и права : учебник : в 2-х т. / М. Н. Марченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2007. – Т. 2 : Право. – 656 с.
7. Массовое сознание: колебание и прогресс // Зеркало недели. – 10.11.2012. – № 40 (88). – С. 14.
8. Общая теория права : курс лекций / под ред. В. К. Бабаева. – Н. Новгород : Нижегородская высш. шк. МВД, 1993. – 693 с.
9. Оніщенко Н. Проблеми протидії правопорушенням в інформаційній сфері: реалії та перспективи / Н. Оніщенко, С. Сунегін // Віче. – черв. 2012. – № 11 (320). – С. 33–36.
10. Продан О. Без успешного малого и среднего бизнеса не может быть успешной экономики / О. Продан // Зеркало недели. – 9 июня 2012. – № 21 (69). – С. 9.
11. Савченко А. Социальная ответственность корпораций / А. Савченко // Зеркало недели. – 21 апреля 2012. – № 15 (63). – С. 8.
12. Теория государства и права / под ред. В. П. Малахова, В. М. Казакова. – М. : Академический проект ; Екатеринбург : Деловая кн., 2002. – 576 с.

Онщенко Н. Некоторые условия обеспечения политико-правовой реформы в Украине (теоретико-правовой анализ). Политико-правовые реформы, происходящие сегодня в Украине, с одной стороны, характеризуются интенсивным характером, с другой – требуют взвешенного отношения к ним, соответствующего обеспечения, без чего их завершённый характер представляется невозможным. В статье предложен анализ ряда факторов и условий, при наличии которых реформы могут рассматриваться, как подготовленные в контексте надлежащего функционирования экономической системы, гармонизации правовой системы, публичности права и т. п. Делается вывод о необходимости возрождения уважения к праву, верховенству права и правопорядку, принципу законности. Соотношение права и экономики можно определить следующим образом: право, учитывая объективные законы экономики, «стремится» с помощью нормативных установок восстановить социальную и экономическую справедливость в обществе. Необходимым считаем внедрение качественно иного подхода – овладение не «правовым минимумом», а соответствующим цивилизованному обществу уровнем правовых знаний. Правовые издания выполняют необходимые обществу функции при условии, что труды отечественных специалистов правовой сферы были востребованы, а публикации – подкреплены научным авторитетом авторов.

Ключевые слова: условия и факторы проведения реформ, правовая система, экономическая система, публичность права, правовой оптимизм, последствия реформирования.

Onishchenko N. Some Conditions Ensuring the Political and Legal Reform in Ukraine (Theoretical and Legal Analysis). Political and legal reforms taking place today in Ukraine, on the one hand, are characterized by intense character, and on the other, they require a balanced approach as well as proper support. Their complete nature is regarded to be impossible without the later elements. The article offers an analysis of a number of factors and conditions under which reforms can be seen as efficient in the context of the proper functioning of the economic system, the harmonization of the legal system, publicity rights, etc. The author came to a conclusion about the necessity to revive the respect to the law, to the rule of law and the supremacy of law, and the principle of legality. The balance of law and economic life can be defined as follows: the law by means of the objective laws of economy tends to restore social and economic justice in society, with the help of the regulatory norms. It is necessary to implement a qualitatively different approach – a civilized society should acquire not only legal minimum but appropriate level of legal knowledges. Legal editions perform the necessary public functions under the condition when the legal works of the domestic experts are in demand and all the publications are supported by the academic authority of the authors.

Key words: conditions and factors of reform, the legal system, economic system, publicity right, legal optimism, the consequences of the reform.

УДК 340.15(47+57):343.81

М. Яцишин

До питання про організаційно-структурну побудову та підпорядкування радянської пенітенціарної системи (історико-правовий огляд)

У статті проаналізовано організаційно-структурну побудову та підпорядкування радянської пенітенціарної системи з виявленням позитивного й негативного досвіду, що може бути враховано при здійсненні заходів

© Яцишин М., 2013

щодо вдосконалення сучасної пенітенціарної системи України та відповідного законодавства. Зроблено висновок про те, що радянська пенітенціарна система залишила помітний слід у вітчизняній пенітенціарній історії як із погляду вдосконалення законодавчої бази, так і в практичній площині.

Ключові слова: радянська пенітенціарна система, організаційно-структурна побудова, каральна політика.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблеми функціонування пенітенціарної системи УРСР (УСРР), уключаючи такі її компоненти, як розробка теоретичних основ радянського державотворення й, відповідно, періодизація цього процесу, напрацювання та розвиток правової бази, управління системою в масштабі країни, регіону, безпосередня правозастосовна діяльність у сфері реалізації завдань кримінальної політики, неодноразово привертала увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників. Не є виключенням у цьому процесі й радянський період. Перебуваючи в складі СРСР, Україна, як і інші союзні республіки, сприйняла та реалізувала на практиці всі елементи тогочасного кримінального, кримінально-процесуального й виправно-трудоного законодавства.

Повернення до аналізу цієї теми, здавалося б, достатньо висвітленої в історико-правовій літературі, викликане, передусім, необхідністю виваженої оцінки радянської пенітенціарної системи, яка ще й сьогодні характеризується здебільшого негативно, переважає критично-оціночний аспект. Утім, основні положення Виправно-трудоного кодексу УРСР (далі ВТК), затвердженого Верховною Радою УРСР від 23 грудня 1970 р. [1], застосовувались у незалежній Україні та діяли аж до 1 січня 2004 р., коли набув чинності новий Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК) [2].

Формулювання мети та завдань статті. Вищезазначене вказує на необхідність об'єктивних оціночних положень радянської пенітенціарної системи із виділенням того досвіду, який може бути використаний і в сучасних умовах творення правової держави, та, зокрема, того негативного, який виступає застереженням про неможливість його впровадження в пенітенціарну теорію й практику незалежної України. Це стосується, зокрема, визначених більшовицькою владою відразу після подій 1917 р. відправних положень пенітенціарної політики радянської держави в цілому й УСРР, зокрема, які передбачали фактичне запровадження жорстоких покарань, особливо щодо антирадянських елементів, котрі не мали нічого спільного з гуманістичними деклараціями про нібито виховний характер радянської системи покарань. Уже в 1918 р. В. І. Ленін, обґрунтовуючи необхідність подолання опору повалених ворожих класів і нещадного покарання злочинців, вимагав, щоб жоден із них «... не знаходився на свободі, а сидів у в'язниці або відбував покарання на примусових роботах найважчих видів» [3, с. 201].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В історії радянської пенітенціарії можна виділити періоди, пов'язані з її організаційною побудовою та системою підпорядкування. Усі вони детерміновані внутрішньою політикою ВКП(б).

На першому етапі місця ув'язнення перебували в компетенції Наркомату юстиції (НКЮ). Тільки деякі функції зосереджувалися у Народному комісаріаті внутрішніх справ (НКВС). У 1920 р. створюється центральний орган управління місцями ув'язнення – центральний тюремно-каральний відділ НКЮ. Місцевими органами управління кримінально-виконавчими установами, які підпорядковувалися центральному тюремно-каральному відділу й здійснювали загальне керівництво місцями ув'язнення в губерніях і повітах, стали юридичні відділи виконкомів відповідних рад. При них формувалися тюремно-каральні підвідділи. На початку 1921 р. система виправно-трудоних установ (ВТУ) УСРР уключала будинки громадських примусових робіт, реформаторіуми для неповнолітніх правопорушників, трудові землеробські (сільськогосподарські) колонії, табори примусових робіт. На 1 січня 1921 р. у підпорядкуванні каральних відділів НКЮ УСРР було 93 ВТУ [4, с. 12].

У серпні 1922 р. в УСРР прийнято перший КК, який визначив систему кримінальних покарань. Згідно з ним усі місця позбавлення волі підпорядковувалися НКВС, у складі якого утворено головне управління місць ув'язнення. Головне управління примусових робіт, що існувало до того часу в системі НКВС, скасовано у зв'язку з ліквідацією концентраційних таборів і скороченням ув'язнених у таборах примусових робіт із 60 тисяч у 1921 р. до 15 тисяч у травні 1922 р. У НКВС УСРР організоване управління місць ув'язнення. Таким чином, у 1922 р. пенітенціарна система, функції керівництва якою повністю перебрав на себе НКВС, стала складовою частиною каральної системи держави, засобом боротьби з «класовим ворогом» [5, с. 13].

Із цього часу розпочався другий період у формуванні пенітенціарної системи. У складі НКВС створено Головне управління місцями позбавлення волі. Перший загальносоюзний законодавчий акт у галузі карної й виправно-трудоної політики «Основні початки карного законодавства СРСР»

схвалено Всесоюзним центральним виконавчим комітетом (ВЦВК) 31 жовтня 1924 р. У РСФСР перший ВТК прийнято 16 жовтня 1924 р., в Українській СРР – через рік – 27 жовтня 1925 р. [6]. Загалом обидва нормативні акти відповідали досягненням тогочасної пенітенціарної науки та практики. Зокрема, ВТК УСРР не був обтяжений за змістом, мав чітку внутрішню структуру. Він забороняв завдання ув'язненим фізичних тортур й приниження людської гідності. Установлювалося роздільне утримання засуджених із додержанням класового принципу, особливо при розподілі ув'язнених за видами місць позбавлення волі. Основними засобами виправлення й перевиховання ув'язнених були визнані режим, праця та культурно-освітня робота.

Усі місця позбавлення волі поділялися на три види: 1) установи для застосування заходів соціального захисту виправно-трудового характеру; 2) установи для застосування заходів соціального захисту медично-педагогічного характеру; 3) установи для застосування заходів соціального захисту медичного характеру. Незважаючи на свої позитивні сторони, ВТК на той час був декларативним документом. У ВТК активно впроваджувався класовий підхід. У цілому перший ВТК УСРР відіграв важливу роль у становленні й розвитку українського виправно-трудового законодавства та, незважаючи на подальші зміни й доповнення, юридично продовжував діяти аж до 1960 р.

У 30-ті роки ХХ ст. виправно-трудове законодавство, як і пенітенціарна система в цілому, піддалися так званому процесу централізації – позбавлення союзних республік у значній частині юрисдикції як в організаційному, так і в нормативно-правовому відношенні на користь союзного законодавства. Постановою ЦВК і Ради народних комісарів (РНК) СРСР від 15 грудня 1930 р. припинили свою діяльність народні комісаріати внутрішніх справ союзних республік, а підвідомчі їм місця позбавлення волі були передані в підпорядкування НКЮ союзних республік. Так розпочався третій період формування радянської пенітенціарної системи. Організаційно-структурні зміни виправно-трудової системи, що відбувалися в цей період, безпосередньо залежали від змісту загальнодержавних завдань, напрямів і тактики так званої класової боротьби.

16 липня 1934 р. постановою ВЦВК створено загальносоюзний НКВС із Головним управлінням виправно-трудових таборів, трудових поселень і місць ув'язнення. Із цим пов'язаний четвертий період формування пенітенціарної системи СРСР. Тепер усі місця позбавлення волі підпорядковувались одному загальносоюзному органу. При НКВС утворено «Особливу нараду», якій надавалися широкі права в адміністративному порядку застосовувати такі міри покарання, як заслання, виселення, ув'язнення до таборів на строк до п'яти років, виселення за межі країни тощо [5, с. 16].

Формальні принципи пенітенціарної політики грубо порушувались. У 1953 р. скасовано поділ в'язнів за ступенем соціальної небезпечності, вони розрізнялися лише за ознаками статі й поділялися на тих, хто дотримується або не дотримується встановленого в місцях ув'язнення режиму. У цей же час скасовано умовно-дострокове звільнення в'язнів. У виправно-трудовому праві домінували тенденції до посилення політичних репресій.

У цьому зв'язку значно розширювалося коло діянь, за які визначалося кримінальне покарання, поширювалося застосування смертної кари, передусім щодо «ворогів народу». Крім цього, уведено в обіг формулу, згідно з якою вина – це причинний зв'язок між особою, яка підозрюється у вчиненні злочину, і самим злочином. По суті, це означало фактичне нехтування такими важливими сторонами поняття вини, як умисел, мета й мотиви. Запроваджено також концепцію «об'єктивної вини», що призводило до безмежного судового свавілля.

У цих умовах розгалужена мережа кримінально-виконавчої системи виступала своєрідним підґрунтям тоталітарного режиму, перебувала в органічному зв'язку з адміністративно-командною системою, що спричиняло порушення законності й у самих ВТУ. Діяльність останніх фактично регулювалася відомчими нормативними актами, які видавалися по лінії НКВС, що призвело до протиріч із чинним законодавством, уключаючи й Конституцію, та спричинило істотні порушення основних прав ув'язнених. Після видання Тимчасової інструкції про режим тримання ув'язнених у виправно-трудовах колоніях від 2 серпня 1939 р. та Тимчасової інструкції про режим тримання ув'язнених у виправно-трудовах колоніях від 4 липня 1940 р., які мали таємний характер, правове регулювання функціонування місць ув'язнення НКВС СРСР остаточно набуло вузьковідомчого підконтрольного характеру [7, с. 73].

Отже, діяльність НКВС СРСР, як і НКВС УСРР, у другій половині 30-х – на початку 40-х років призвела до встановлення режиму політичного розшуку та переслідування за політичні злочини.

Репресії як один з основних методів розв'язання політичних і, частково, економічних завдань широко використовувалися для беззастережного виконання вказівок вищого політичного керівництва держави. Неухильно дотримуючись партійних настанов, органи НКВС, у тому числі органи й установи виконання покарань, стали основним знаряддям проведення силової державної політики.

Іншим аспектом діяльності НКВС була законотворча практика. Якщо в галузі кримінального права він лише розвивав та доповнював в сторону розширення чи доповнення наявної норми, то у сфері пенітенціарної політики панував повний диктат із боку НКВС. За цих умов каральні функції, покладені на органи НКВС, не могли не призвести до масових порушень законності. Репресіям піддано тисячі людей (працівники різних галузей народного господарства, зокрема й органів внутрішніх справ, військовослужбовці, інтелігенція). У розпорядженні цієї системи в Україні перед початком Великої Вітчизняної війни перебувало 53 виправно-трудова табори, 425 виправно-трудова колоній та 392 загальні тюрми [8, с. 52].

На початку 1941 р. відбулися зміни в управлінні місцями позбавлення волі. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 3 лютого НКВС СРСР поділено на два окремі наркомати – НКВС СРСР і НКДБ СРСР [5, с. 17]. Виправно-трудова установи були підпорядковані останньому.

Під час Великої Вітчизняної війни значну частину чоловіків, засуджених за менш тяжкі злочини та придатних до військової служби, мобілізовано в Червону армію. 19 квітня 1943 р. указом Президії Верховної Ради СРСР передбачено позбавлення волі у вигляді каторжних робіт на термін від 15 до 20 років для фашистів і їхніх посібників, винних у вчиненні звірячих розправ над радянськими людьми. Ця категорія засуджених трималась у спеціальних в'язницях і таборах. 17 липня 1943 р. прийнято Тимчасову інструкцію, що визначала порядок обліку та етапування ув'язнених, засуджених до каторжних робіт, у спеціально організованих за наказом НКВС СРСР відділеннях у Воркутабі, Норильтабі, Дальбуді й Карагандинському виправно-трудова таборі [9, с. 57–73].

У перші післявоєнні роки в усіх виправно-трудова таборах встановлено два види режиму – загальний та посилений. На посиленому режимі утримували засуджених за контрреволюційні виступи, бандитизм, розбій, утечу з місць ув'язнення, а також рецидивістів. Систему місць позбавлення волі на той час складала виправно-трудова колонії для тримання повнолітніх, засуджених до позбавлення волі на стислі терміни; окремі табірні пункти для тримання повнолітніх, засуджених до позбавлення волі на термін три роки й більше; трудові колонії для неповнолітніх, засуджених до позбавлення волі; в'язниці для засуджених до тюремного ув'язнення; транзитно-пересильні пункти; штрафні підрозділи (із 1948 р. – підрозділи суворого режиму); табори, що підпорядковувалися безпосередньо НКВС СРСР.

Становище ув'язнених в усіх режимних установах почало регулюватись Інструкцією із режиму тримання в'язнів у виправно-трудова таборах і колоніях МВС СРСР, затвердженою наказом МВС від 24 березня 1947 р. Одним із завдань режиму визначено перевиховання ув'язнених. Серед інших нормативних актів того часу слід виділити Положення про трудові колонії для неповнолітніх, а також Інструкцію про режим тримання ув'язнених у строкових тюрмах, затверджену наказом МВС від 11 вересня 1950 р. (діяла до 1954 р.). У липні 1949 р. ухвалено нове Положення про Головне управління виправно-трудова таборів і колоній, яким на цю структуру поклалися такі завдання: виконання вироку, організація охорони, виправлення та перевиховання засуджених на основі їх залучення до суспільно корисної праці [7, с. 75].

П'ятий період у формуванні пенітенціарної системи бере свій початок із березня 1953 р., коли ЦК КПРС, Рада Міністрів СРСР та Президія Верховної Ради СРСР прийняли спільну постанову «Про заходи щодо реалізації партійного і державного керівництва в країні», згідно з якою Міністерство державної безпеки СРСР і Міністерство внутрішніх справ об'єднані в МВС СРСР. При цьому тюрми, СІЗО й трудові колонії неповнолітніх були залишені у віданні МВС, а виправно-трудова колонії та табори повернуті в підпорядкування Міністерству юстиції СРСР. Таке рішення не виправдало себе – і на початку 1954 р. ВТК та табори були повернуті у відання МВС. У цьому ж році відновлено дострокове й умовно-дострокове звільнення засуджених. Інститут зарахування робочих днів, що існував до цього, був скасований.

У 1957 р. постановою Ради Міністрів УРСР затверджено Положення про спостережні комісії. Пожвавилася діяльність комісій у справах неповнолітніх при місцевих радах. У 1958 р. Рада Міністрів СРСР затвердила загальносоюзне Положення про виправно-трудова колонії та тюрми.

Основним видом ВТУ для дорослих засуджених визнано виправно-трудова колонія. Для них передбачалися три види режимів: загальний, посилений і суворий. Положенням не передбачалися виправно-трудова табори – і вони або були реорганізовані в колонії або ліквідовані [10, с. 73–83].

13 січня 1960 р. союзне МВС скасували. У зв'язку з цим МВС УРСР довелося перебудувати свою структуру, у тому числі й стосовно місць позбавлення волі. Самостійні управління (відділи), що відали місцями ув'язнення, об'єднані в один орган – управління виправно-трудова установ. Цей захід дав змогу ліквідувати зайві, дублюючі управлінські ланки й централізувати вирішення питань діяльності місць позбавлення волі, зокрема комунально-побутового облаштування, розвитку виробництва, навчання засуджених робітничих професій тощо.

Аналізуючи особливості цього періоду в історії формування радянської пенітенціарної системи, слід зазначити, що цей час виявився переломним на шляху до становлення сучасної пенітенціарної системи. 25 грудня 1958 р. Верховною Радою СРСР затверджено «Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік». Це стало важливим підґрунтям прийняття республіканських положень про виправно-трудова колонії й тюрми, які передбачали створення колоній чотирьох видів: загального, посиленого, суворого та особливого режимів. На базі «Основ кримінального законодавства СРСР і союзних республік» Верховна Рада УРСР 28 грудня 1960 р. прийняла КК УРСР, який набув чинності з 1 квітня 1961 р. і діяв понад 40 років – до 1 вересня 2004 р. [11, 12].

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1963 р. «Про організацію виправно-трудова колоній-поселень і про переведення до них засуджених, які впевнено стали на шлях виправлення», система колоній поповнилася ще одним видом – колонією-поселенням.

Перший в історії радянської держави кодифікований нормативний акт у галузі виконання покарань – Основи виправно-трудова законодавства СРСР і союзних республік – прийнято в 1969 р. Протягом 1970–1971 рр. відповідно до Основ і на їх базі підготовлено й затверджено ВТК союзних республік, зокрема й УРСР, ухвалений Законом Верховної Ради УРСР від 23 грудня 1970 р., який набув чинності з 1 червня 1971 р. [1] та діяв на території УРСР, а потім і незалежної України майже 33 роки – аж до 1 січня 2004 р., коли набув чинності новий КВК України [2].

Крім ВТК 1970 р., порядок та умови відбування (виконання) покарання у вигляді позбавлення волі регламентували й численні відомчі нормативні акти МВС УРСР, основними з яких були Правила внутрішнього розпорядку виправно-трудова установ, затверджені наказом МВС УРСР.

У наступні роки вносилися зміни і в чинний ВТК УРСР, і в структуру Головного управління ВТУ. У 1989 р. цю установу реорганізовано в Головне управління виправних справ із частковими структурними змінами. Зокрема, сформовано управління режиму й спецробіт. Загалом із другої половини 80-х років почалися розбудовчі процеси, які привели до суттєвих змін у розвитку пенітенціарної системи, а саме: гуманізації та демократизації, хоч у цілому ця система, створена на принципах суворого централізму й адміністративно-командного управління, у такому вигляді не могла повною мірою забезпечити покладені на неї функції.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, слід зазначити, що, крім указаних вище негативних факторів у розвитку радянської пенітенціарної системи, які неоднозначно сприймалися у тогочасному світі, зокрема в США та країнах Західної Європи, радянська пенітенціарна система все-таки залишила помітний слід у вітчизняній пенітенціарній історії як із погляду вдосконалення законодавчої бази, так і в практичній площині – створенні потужної матеріально-технічної бази УВП і засобів їх забезпечення. У результаті проведених перетворень відбулася централізація управління тюрмами, покращилося їх фінансування в обсягах, достатніх для розв'язання поточних проблем. Крім того, ця система відзначалася високою виконавською дисципліною й відповідальністю працівників за доручену їм справу.

Отже, наявний досвід пенітенціарного будівництва, відновлені історичні факти можуть стати основою сучасного процесу вдосконалення пенітенціарної системи та об'єктивного висвітлення її становлення.

Джерела та література

1. Виправно-трудова кодекс України : затв. Законом від 23 грудня 1970 р. – К. : Правник, 1996. – 71 с.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 15 лютого 2008 р. : (відповідає офіц. текстові). – К. : Вид. Паливода А. В., 2008. – 88 с. – (Кодекси України).
3. Ленин В. И. Как организовать соревнование? / В. И. Ленин // Полное собрание сочинений. – Т. 35. – С. 201.

4. Іваньков І. В. Тюремні установи в Україні в системі карально-охоронного механізму держави (кінець ХІХ–середина ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / І. В. Іваньков ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2005. – 22 с.
5. Пташинський О. Б. Пенітенціарна система України / О. Б. Пташинський. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 204 с.
6. Пенитенциарный кодекс УССР. – Харьков, 1927. – 57 с.
7. Яцишин М. М. Историко-правові засади кримінально-виконавчої політики України : монографія / М. М. Яцишин. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 448 с.
8. Зубков А. И. Пенитенциарные учреждения в системе Министерства юстиции России. История и современность. – М. : Норма, 1988. – 176 с.
9. Кримінально-виконавче право України : навч. посіб. / С. Я. Фаренюк, О. М. Джужа [та ін]. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 56–73.
10. Детков М. Г. Уголовно-исполнительное право России: теория, законодательство, международные стандарты, отечественная практика ХХ века / М. Г. Детков, А. И. Зубков, С. И. Кузьмин. – М. : НОРМА, 1997. – 499 с.
11. Кримінальний кодекс УРСР, прийнятий ВР УРСР 28.12.1960. – К., 1961. – 162 с.
12. Кримінальний кодекс України : офіц. вид. – К. : Парламентське вид-во, 2003. – 172 с.

Яцишин М. К вопросу об организационно-структурном построении и подчинении советской пенитенциарной системы (историко-правовой обзор). Стаття посвящена аналізу організаційно-структурного побудови та підпорядкування радянської пенитенциарної системи з виявленням позитивного та негативного досвіду, що може бути уявлено при здійсненні заходів по удосконаленню сучасної пенитенциарної системи України та відповідного законодавства. Сделан вывод о том, что советская пенитенциарная система оставила заметный след в отечественной пенитенциарной истории как с точки зрения совершенствования законодательной базы, так и в практической плоскости – создании мощной материально-технической базы учреждений исполнения наказания и средств их обеспечения. В результате преобразований произошла централизация управления тюрьмами, улучшилось их финансирование в объемах, достаточных для решения текущих проблем. Кроме того, эта система отличалась высокой исполнительской дисциплиной и ответственностью работников за порученное им дело.

Ключевые слова: советская пенитенциарная система, организационно-структурное построение, карательная политика.

Yatsyshyn M. On the Organizational and Structural Forming and Subordination of the Soviet Penal System (Historical and Legal Review). The article analyzes the organizational and structural forming and subordination of the Soviet penal system with the identification of positive and negative experiences, which should be taken into account in the implementation of measures to improve the modern prison system of Ukraine and the relevant legislation. Author concluded that Soviet prison system still has left its mark in the national penitentiary history both in terms of improving the legislative framework and on a practical level – creating a powerful material and technical base of punishment's institutions and means of their ensuring. As a result of the reforms was the centralization of administration in prisons, improved funding in amounts sufficient to solve current problems. Besides, this system characterized a high executing discipline and responsibility of employees assigned to their work.

Key words: Soviet penal system, organizational and structural construction, punitive policy.

УДК 347.965.42

С. Бобровник

Компроміс, консенсус, згода: співвідношення

Проаналізовано проблему генези та природи уявлень про компроміс як суспільне явище й наукову категорію, що має еволюційний характер. Здійснено етимологічну характеристику компромісу на категоріальному рівні. Досліджено співвідношення понять «компроміс», «консенсус», «згода». Отримано висновок, згідно з яким категорії «компроміс» та «згода» співвідносяться як форма й зміст. При цьому компроміс, зазвичай, набуває форми угоди, а згода є результатом такої угоди та змістовно відображає інтереси її сторін.

Ключові слова: компроміс, консенсус, згода, правовий компроміс.